

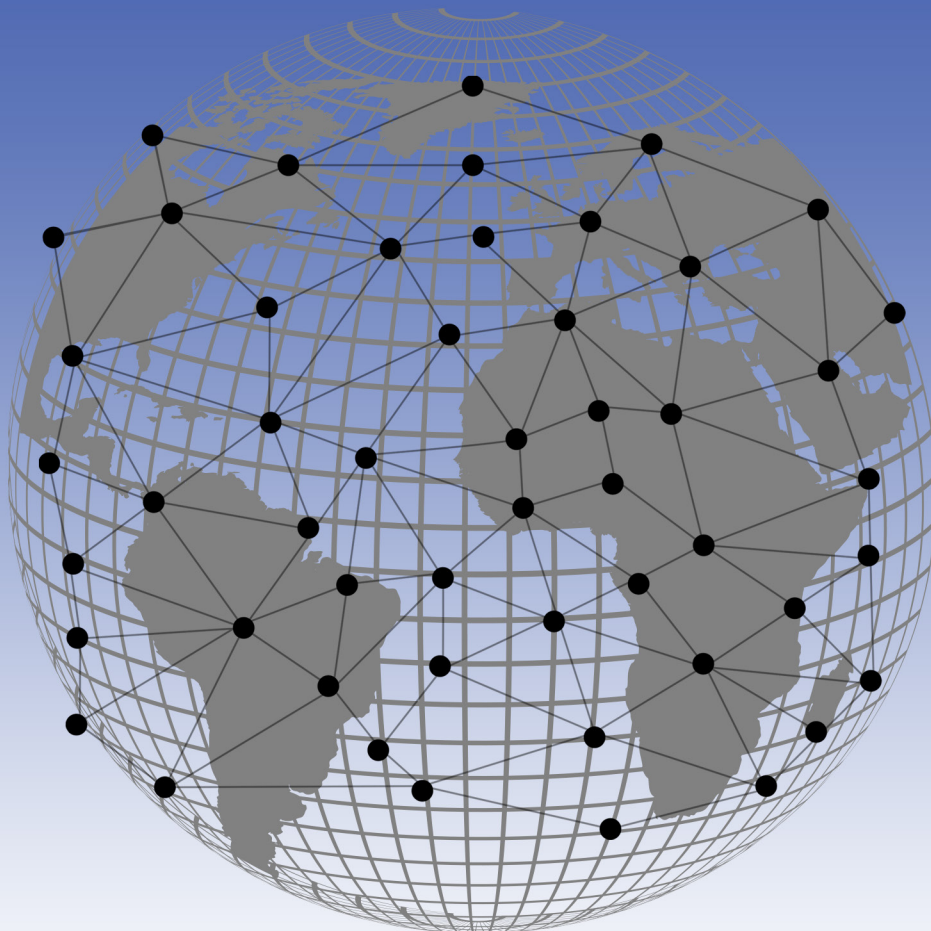

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش شماره پنجاه)

در این شماره می‌خوانید:

- هشدار فائو نسبت به امنیت غذایی: واردکنندگان برای تأمین مالی افزایش هزینه‌های بین‌المللی خود با مشکل مواجه هستند و این به معنی پایان انعطاف‌پذیری آنها در برابر قیمت‌های بین‌المللی بالاتر است
- قرارداد گازی جدید قطر و چین: تمایل چین به همکاری با رقبای ایران به دلیل تحریم‌های شدید و نااطمینانی فزاینده در اقتصاد سیاسی کشور
- تسریع در روند حرکت کشورهای حوزه خلیج فارس به سوی سرمایه-گذاری بر روی انرژی‌های سبز
- تمرکز دیپلماسی اقتصادی عربستان بر آفریقا: افزایش کمک‌های توسعه‌ای این کشور به آفریقا

آذر ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش شماره پنجاه)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: آذر ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: مسدودی دارایی روسیه، نقض قوانین تجارت بین‌المللی، آرامکو، هاب گاز، انرژی‌های تجدیدپذیر، تجارت آزاد

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	تحولات جهانی
۹	تحولات منطقه‌ای
۱۴	داده‌های تازه

درآمد

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یک سو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است و از دیگر سو کشور به صورت مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، با هدف بررسی رویدادهای بااهمیت از منظر تأثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران، در دولایه جهانی و منطق‌های به رشته تحریر درآمده است. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دولایه جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

تحولات جهانی

هشدار در مورد آینده امنیت غذایی

بر اساس گزارش جدیدی که اخیراً توسط سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو) منتشر شد، تخمین زده می‌شود هزینه واردات مواد غذایی جهان در سال ۲۰۲۲ به ۱,۹۴ تریلیون دلار افزایش یابد که بالاتر از برآوردهای قبلی است. گزارش چشم انداز که دو بار در سال منتشر می‌شود، بررسی‌هایی از روند عرضه و تقاضای مواد غذایی عمده جهان از جمله غلات، محصولات روغنی، شکر، گوشت، لبنیات و ماهی ارائه می‌دهد. همچنین به روند نرخ حمل و نقل دریایی مواد غذایی می‌پردازد.

پیش‌بینی جدید ارائه‌شده در چشم‌انداز غذای فائو، بالاترین رکورد و افزایش ۱۰ درصدی را نسبت به سطح بی‌سابقه سال ۲۰۲۱ نشان می‌دهد؛ اگرچه انتظار می‌رود سرعت این افزایش در واکنش به قیمت‌های بالاتر غذا در جهان و کاهش ارزش ارزهای دیگر در برابر دلار آمریکا کاهش یابد. هر دو متغیر مورد اشاره، بر قدرت خرید کشورهای واردکننده و متعاقباً بر حجم مواد غذایی وارداتی تأثیر می‌گذارند.

بخش عمده‌ای از افزایش هزینه واردات مربوط به کشورهای پردرآمد است که بیشتر به دلیل قیمت‌های جهانی بالاتر است؛ در حالی که انتظار می‌رود حجم نیز افزایش یابد. گروه‌های کشورهای آسیب‌پذیر اقتصادی بیشتر تحت تأثیر قیمت‌های بالاتر قرار می‌گیرند. برای مثال، انتظار می‌رود مجموع هزینه واردات مواد غذایی برای گروه کشورهای کم‌درآمد تقریباً بدون تغییر باقی بماند؛ حتی پیش‌بینی می‌شود که از نظر حجمی، با کاهش ۱۰ درصدی مواجه شود. این امر نشان‌دهنده مشکل رو به رشد دسترسی به مواد غذایی برای این کشورها است.

در گزارش فائو هشدار داده شده است: «اینها نشانه‌های هشداردهنده‌ای از منظر امنیت غذایی هستند و حکایت از این دارند که واردکنندگان برای تأمین مالی افزایش هزینه‌های بین‌المللی خود با مشکل مواجه هستند و به طور بالقوه، حاکی از پایان انعطاف‌پذیری آنها در برابر قیمت‌های بین‌المللی بالاتر است.

گزارش چشم‌انداز غذا که الگوهای تجارت مواد غذایی را بر اساس گروه‌های غذایی تحلیل می‌کند، هشدار می‌دهد که تفاوت‌های موجود احتمالاً آشکارتر می‌شوند و کشورهای با درآمد بالا، به واردات در کل طیف محصولات غذایی ادامه می‌دهند؛ در حالی که مناطق در حال توسعه به طور فزاینده‌ای بر روی کالاهای اساسی تمرکز می‌کنند. در این زمینه، فائو از تصویب یک پنجره شوک غذایی توسط صندوق بین‌المللی پول - که عمدتاً بر اساس پیشنهاد تسهیلات تأمین مالی واردات مواد غذایی فائو است - به‌عنوان گام مهمی برای کاهش بار افزایش هزینه‌های واردات مواد غذایی در میان کشورهای کم‌درآمد، استقبال کرده است.

گزارش چشم‌انداز غذا همچنین هزینه‌های جهانی برای نهاده‌های کشاورزی وارداتی از جمله کود را ارزیابی می‌کند. پیش‌بینی می‌شود هزینه واردات کودهای شیمیایی در پهنه جهانی در سال ۲۰۲۲ به ۴۲۴ میلیارد دلار افزایش یابد که ۴۸ درصد نسبت به سال قبل و ۱۱۲ درصد نسبت به سال ۲۰۲۰ افزایش می‌یابد.

هزینه‌های بالاتر برای انرژی و کود وارداتی نقش مهمی در افزایش قیمت پیش‌بینی شده مواد غذایی دارد. هر دو به واردات مرتبط هستند و برای حساب‌های جاری کشورهای کم درآمد و با درآمد متوسط و پایین، فشار ایجاد می‌کنند. در نتیجه، برخی از کشورها ممکن است مجبور به کاهش کاربردهای نهاده شوند که تقریباً به طور اجتناب‌ناپذیری منجر به کاهش بهره‌وری کشاورزی و در دسترس بودن کمتر مواد غذایی در درون این کشورها می‌شود. به گفته فائو، «پیامدهای منفی بر تولید کشاورزی جهانی و امنیت غذایی» احتمالاً تا سال ۲۰۲۳ ادامه خواهد داشت.

از منظر این گزارش، با وجود آنکه عرضه اکثر این کالاهای اساسی در سطح رکورد یا نزدیک به آن قرار دارد، اما عوامل متعددی حکایت از تنگنای بازارها در ماه‌های پیش رو دارد. پیش‌بینی می‌شود که تولید جهانی گندم در سال ۲۰۲۲-۲۳ به رکورد ۷۸۴ میلیون تن برسد که با بهبود قابل توجه محصول در کانادا و فدراسیون روسیه مرتبط است. این امر باید ذخایر جهانی گندم را به سطح بی‌سابقه‌ای برساند؛ اگرچه گزارش اشاره می‌کند که انتظار می‌رود که در چین و فدراسیون روسیه انباشت بیشتر صورت گیرد؛ در حالی که پیش‌بینی می‌شود سطح ذخایر در بقیه نقاط جهان ۸ درصد کاهش یابد.

گزارش پیش‌بینی می‌کند که دلیل کاهش موجودی در کشورهای بزرگ در پی کاهش پیش‌بینی شده تولید، ذخایر غلات دانه درشت به پایین‌ترین سطح خود از سال ۲۰۱۳ کاهش یابد. پیش‌بینی می‌شود تولید جهانی غلات به استثنای گندم و برنج با ۲٫۸ درصد کاهش در سال ۲۰۲۲ به ۱۴۶۷ میلیون تن برسد؛ در حالی که احتمالاً در سال ۲۰۲۲-۲۳ نیز کاهش خواهد یافت. همچنین پیش‌بینی می‌شود که تولید جهانی برنج در سطح متوسط باقی بماند که به دلیل سطوح زیر کشت در آسیا و بهبود تولید در آفریقا حادث خواهد شد. پیش‌بینی می‌شود که تولید جهانی دانه‌های روغنی در سال ۲۰۲۲-۲۳ به بالاترین حد خود برسد و انتظار می‌رود که افزایش تولید سویا و کلزا، کاهش احتمالی تولید دانه آفتابگردان را جبران کند.

همچنین پیش‌بینی می‌شود که تولید جهانی شکر با توجه به انتظارات برای بهبود قابل توجه تولید در برزیل، چین و تایلند افزایش یابد؛ در حالی که مصرف، با سرعت کمتری در حال رشد است. انتظار می‌رود تولیدات جهانی گوشت و لبنیات در سال ۲۰۲۲ به میزان متوسطی افزایش یابد؛ در حالی که انتظار می‌رود کل تولیدات شیلات و آبی‌پروری در سطح جهانی ۱٫۲ درصد افزایش یابد.

اتحادیه اروپا ۷۰ میلیارد دلار دارایی روسیه را مسدود کرد

اخیرا اتحادیه اروپا اعلام کرد که حدود ۶۸ میلیارد یورو (۷۰ میلیارد دلار) از دارایی روسیه توسط این اتحادیه مسدود شده است. بخش عمده اموال مسدود شده روسیه در بلژیک و به ارزش ۵۰ میلیارد یورو (۵۱ میلیارد دلار) و همچنین ۵,۵ میلیارد یورو (۵,۷ میلیارد دلار) در لوکزامبورگ است. این دو کشور به همراه ایتالیا، آلمان، ایرلند، اتریش و فرانسه، بیش از ۹۰ درصد از دارایی‌های مسدود شده را در اختیار دارند.

کمیسیون اروپا مدت‌هاست برای تصویب قانونی جهت جرم‌انگاری فرار از تحریم‌ها در اتحادیه اروپا تلاش می‌کند. چنین اقدامی به کشورهای عضو اجازه می‌دهد تا در صورت محکومیت جنایی، دارایی‌های مسدود شده روسیه را مصادره کنند. اوکراین بارها از متحدان غربی خود درخواست کرده تا از اموال ضبط شده روسیه در جهت بازسازی اوکراین استفاده کنند؛ هر چند که چنین تصمیمی تاکنون اتخاذ نشده است. در اوایل سال جاری، روسیه تخمین زده بود که نزدیک به ۳۰۰ میلیارد دلار از ذخایر ارزی این کشور توسط کشورهای غربی مسدود شده است و از این اقدام انتقاد کرد. روسیه این توقیف را اساساً دزدی می‌داند.

چین بریتانیا را به نقض قوانین تجارت بین‌المللی متهم کرد

اخیرا وزارت تجارت، انرژی و استراتژی صنعتی بریتانیا به Wingtech Technology - یک شرکت فناوری متعلق به چین - دستور داد تا ۱۶٪ سهام خود را در Newport Wafer Fab، بزرگترین تولیدکننده ریزتراشه بریتانیا مستقر در نیوپورت ولز، واگذار کند. قرارداد Wingtech در جولای ۲۰۲۱ تکمیل شد و قیمتی معادل ۷۵ میلیون دلار داشت. پس از مداخله اخیر دولت بریتانیا برای ملغی کردن فروش بزرگترین تولیدکننده ریزتراشه این کشور به یک شرکت چینی به دلیل نگرانی‌های مرتبط با «امنیت ملی»، چین دولت بریتانیا را به نقض قوانین تجارت بین‌المللی متهم کرد. این اقدام بریتانیا بیش از یک سال پس از تکمیل معامله انجام می‌شود. وزارت امور خارجه چین، این اقدام را محکوم کرد و تاکید کرد که بریتانیا باید «به حقوق و منافع مشروع شرکت‌های چینی احترام بگذارد» و «تجارت عادلانه و بدون تبعیض» را فراهم آورد.

از منظر چین، بریتانیا مفهوم امنیت ملی را بیش از حد گسترش داده و از قدرت دولتی برای مداخله مستقیم در همکاری و سرمایه‌گذاری عادی یک شرکت چینی در بریتانیا سوء استفاده کرده است. این اقدام حقوق و منافع قانونی شرکت مربوطه و اصول اقتصاد بازار و قوانین تجارت بین‌المللی را نقض می‌کند که بریتانیا مدت‌ها مدعی است که از آن‌ها حمایت می‌کند.

این در حالی است که دولت انگلیس مدعی است که دستور لغو، عطف به ماسبق فروش، «ضروری و متناسب برای کاهش خطر امنیت ملی» بوده و این معامله می‌تواند «فناوری و دانش فنی» را در اختیار شرکت

چینی قرار دهد که ممکن است «توانایی‌های بریتانیا را تضعیف کند».

شایان ذکر است که این تصمیم لندن، بر اساس قانون جدید امنیت ملی و سرمایه‌گذاری صادر شده است؛ قانونی که در ژانویه اجرایی شد؛ این، دومین بار است که دولت بریتانیا برای جلوگیری از معامله با یک شرکت چینی مداخله می‌کند. در ماه آگوست نیز مقامات تجاری فروش یک شرکت فناوری بریتانیا به Super Orange HK Holding Ltd، شرکتی مستقر در هنگ کنگ را رد کردند و ادعا کردند که نرم‌افزار تولید شده توسط این شرکت انگلیسی می‌تواند برای ایجاد قابلیت‌های «دفاعی یا فناورانه» مورد بهره‌گیری قرار بگیرد.

بریتانیا ممنوعیت واردات طلای روسیه را توسعه داد

اخیرا بریتانیا ممنوعیت واردات طلای روسیه را گسترش داده است. بر اساس این سند، «واردات طلا از مبدأ روسیه و از تاریخ ۲۹ اکتبر ۲۰۲۲ به بعد، ممنوع شده است. علاوه بر این، ممنوعیت شامل طلای فرآوری شده در کشورهای ثالثی که از ۲۱ ژوئیه ۲۰۲۲ به بعد از مبدأ روسیه طلا وارد کرده‌اند نیز می‌شود. همچنین بر اساس این مقررات، ارائه کمک‌های فنی، خدمات مالی و وجوه یا خدمات دلالی که به واردات این گونه جواهرات طلا یا طلای فرآوری شده مربوط می‌شود نیز ممنوع می‌باشد.

مقررات جدید، از اول ژانویه ۲۰۲۳ لازم‌الاجرا خواهد بود. هر چند که در این سند، استثناهایی نیز ذکر شده است؛ به عنوان مثال در مواردی که اقلامی به منظور استفاده شخصی یا برخوردار از مجوز خاصی که اجازه ورود به بریتانیا را پیدا می‌کنند از ممنوعیت مستثنی هستند.

شایان ذکر است که در ابتدای تابستان سال جاری، کشورهای بریتانیا، آمریکا، ژاپن و کانادا به عنوان بخشی از تحریم‌های غرب علیه مسکو در واکنش به جنگ این کشور در اوکراین، واردات طلای روسیه را ممنوع اعلام کردند. این تحریم در واقع شامل واردات طلای تازه استخراج و پالایش شده می‌شد، اما شامل طلای صادراتی روسیه یا محصولات طلایی با منشأ این کشور نمی‌شد که اصلاحیه اخیر، آنها را نیز در برمی‌گیرد.

تحولات منطقه‌ای

قرارداد ۶۰ میلیارد دلاری قطر و چین

اخیرا شرکت "قطر انرژی" قراردادی ۲۷ ساله به ارزش ۶۰ میلیارد دلار برای تامین گاز طبیعی مایع (LNG) با سینوپک چین امضا کرده است که طولانی‌ترین قرارداد LNG تاکنون به شمار می‌رود. در قالب این قرارداد، ۴ میلیون تن گاز مایع به مدت ۲۷ سال به چین صادر خواهد شد.

قطرانرژی در اوایل سال جاری، پنج قرارداد برای توسعه توان تولید و صادرات خود را با شرکای مختلف امضا

کرد. این قراردادها ظرفیت مایع‌سازی گاز قطر را از ۷۷ میلیون فعلی تا سال ۲۰۲۷ به ۱۲۶ میلیون تن در سال افزایش می‌دهد. قطر اعلام کرده است که مذاکرات با سایر خریداران در چین و اروپا که می‌خواهند امنیت عرضه داشته باشند، ادامه دارد.

قطر در حال حاضر بزرگترین صادرکننده LNG در جهان است. پروژه توسعه میدان شمالی موقعیت این کشور را به شدت تقویت خواهد کرد و به تضمین عرضه بلندمدت گاز به اروپا و آسیا کمک می‌کند.

چین در حالی بزرگترین قرارداد صادرات ال ان جی را با قطر امضا کرده است که در پیامد خروج آمریکا از برجام شرکت سی ان پی سی این کشور از قرارداد ۵ میلیارد دلاری برای توسعه فاز ۱۱ پارس جنوبی خارج شد. علیرغم سر و صداهای بسیار در مورد همکاری راهبردی ۲۵ ساله ایران و چین، پکن توجهی به سرمایه‌گذاری در صنعت انرژی ایران نشان نداده است و در کشورهای رقیب ایران به دنبال فرصت است. روشن است که تحریم‌های شدید و نااطمینانی فزاینده در اقتصاد سیاسی ایران مهمترین عامل عدم تمایل چین به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های انرژی ایران است. قرارداد جدید گازی با قطر و سرمایه‌گذاری گسترده چین در پروژه‌های نفتی کشورهای جنوب خلیج فارس و نیز عراق نشان می‌دهد که منطق اقتصادی بر رفتار شرکت‌های دولتی بزرگ این کشور و حکومت آن حاکم است. چین روی کاغذ در مورد گسترش روابط اقتصادی با ایران تمایل زیادی نشان می‌دهد اما در عرصه عمل ایران در رادار سرمایه‌گذاری چین قرار ندارد. قرارداد عظیم با قطر تازه‌ترین نمونه این وضعیت است.

سرمایه‌گذاری ۷ میلیارد دلاری آرامکو عربستان در کره جنوبی

اخیرا محمد بن سلمان، ولیعهد عربستان سعودی، با هدف تقویت همکاری‌های انرژی، دفاعی و سرمایه‌گذاری با سئول، به کره جنوبی سفر کرد. در همین راستا، شرکت نفت دولتی عربستان سعودی در جریان سفر شاهزاده محمد بن سلمان، از سرمایه‌گذاری بزرگ خود در کره جنوبی خبر داد.

آرامکو ۷ میلیارد دلار در یک "کراکر بخار" پتروشیمی کره جنوبی سرمایه‌گذاری خواهد کرد. این سرمایه‌گذاری که پروژه شاهین نام دارد، بزرگترین سرمایه‌گذاری آرامکو در کره جنوبی به شمار می‌رود. این پروژه، در یک سایت متعلق به شرکت انرژی کره جنوبی S-Oil احداث خواهد شد. پیش بینی می‌شود که ساخت کراکر استریم آرامکو در سال آینده شروع شود و تا سال ۲۰۲۶ به پایان برسد. کراکر بخار با سرمایه آرامکو در کره جنوبی، اتیلن و همچنین پروپیلن، بوتادین و سایر مواد شیمیایی تولید خواهد کرد. توجه عربستان سعودی و آرامکو به کره جنوبی، اتفاق جدیدی به شمار نمی‌رود؛ در ماه ژانویه، آرامکو چندین قرارداد با شرکت‌های

۱- کراکر بخار، یک تاسیسات پتروشیمی است که هیدروکربن‌ها را به هیدروکربن‌های سبک‌تر مانند اتیلن تجزیه می‌کند که برای ساخت بسیاری از اقلام روزمره استفاده می‌شود.

انرژی و صنعتی کره جنوبی به امضا رساند.

از سوی دیگر، اخیراً دولت کره جنوبی نسبت به ساخت یک نیروگاه هسته‌ای در عربستان سعودی ابراز علاقه نموده است.

ترکیه از بزرگترین شرکای تجاری روسیه

تجارت میان مسکو و آنکارا به سرعت در حال گسترش است و حجم کالاهای صادرشده به روسیه در ماه سپتامبر به رکورد ماهانه ۱,۱ میلیارد دلار رسیده است. براساس داده‌های موسسه آمار ترکیه، این حجم، ۲,۳ برابر بیشتر از ماه مشابه در سال ۲۰۲۱ است.

داده‌ها نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۱، ترکیه در میان کشورهای عرضه‌کننده کالا به روسیه، در رتبه بالاتر از ایالات متحده، فرانسه، ژاپن، لهستان و ایتالیا و در رتبه یازدهم قرار گرفت، اما در تابستان سال جاری در میان پنج صادرکننده برتر قرار گرفت.

جهش اخیر صادرات ترکیه به روسیه در ماه سپتامبر، این کشور را هم‌تراز با آلمان قرار داده است. صادرات آلمان به روسیه در طول ماه می تا اگوست، به طور متوسط حدود ۱,۲ میلیارد دلار در ماه و ۱,۱۴ میلیارد دلار در ماه سپتامبر بوده است که کمی کمتر از ترکیه است.

اگر ترکیه از آلمان در صادرات به روسیه پیشی بگیرد، پس از چین و بلاروس، به سومین صادرکننده بزرگ کالا به روسیه تبدیل خواهد شد. صادرات چین به روسیه در ماه سپتامبر، حدود ۸ میلیارد دلار بود؛ صادرات بلاروس در ماه ژوئن، بیش از ۲ میلیارد دلار بوده است. در حال حاضر رتبه دو کشور ترکیه و آلمان پس از قزاقستان قرار دارد که صادرات آن به روسیه در ماه اوت، ۸۸۱ میلیون دلار بوده است (۲۳ درصد نسبت به جولای).

وزارت توسعه اقتصادی روسیه در ماه جاری پیش‌بینی کرد که تجارت دوجانبه با ترکیه در سال ۲۰۲۲ به بیش از ۶۰ میلیارد دلار افزایش پیدا خواهد کرد. در اوایل سال جاری، مسکو و آنکارا نقشه راه همکاری اقتصادی را امضا کردند که بر اساس آن، حجم تجارت دوجانبه آنها به ۱۰۰ میلیارد دلار در سال خواهد رسید. دو کشور همچنین توافق کردند که روبل روسیه را به عنوان ارز تسویه حساب از جمله برای پرداخت هزینه گاز طبیعی روسیه استفاده کنند.

کمک قطر و عربستان به اقتصاد بحران زده ترکیه

بر اساس خبرهایی که در رسانه‌های ترکیه منتشر شده است، مذاکراتی برای ورود منابع مالی جدید از قطر به اقتصاد بحران زده ترکیه در حال انجام است که میزان آن می‌تواند به ۱۰ میلیارد دلار برسد. پیش‌بینی می‌شود ۳ میلیارد دلار از

این منابع تا پایان سال ۲۰۲۲ در قالب اوراق قرضه در اختیار ترکیه قرار گیرد. در سال‌های گذشته، بانک مرکزی ترکیه یک قرارداد سوآپ با بانک مرکزی قطر امضا کرد که بخشی از این منابع در قالب این قرارداد انتقال پیدا می‌کند.

از سوی دیگر، عربستان سعودی این هفته اعلام کرد که در مراحل پایانی مذاکرات برای سپرده گذاری ۵ میلیارد دلاری در ترکیه است. کمک کشورهای عربی ثروتمند به ترکیه در پیامد تغییر سیاست‌های ترکیه بویژه در قبال عربستان صورت می‌گیرد. ترکیه در چند ماه اخیر بر تغییر سیاست خاورمانه‌ای خود و نزدیک شدن به عربستان متمرکز بوده است.

ترکیه طرح هاب گاز را تا پایان ۲۰۲۲ عملیاتی می‌کند

اخیرا ایده تبدیل شدن ترکیه به هاب بین‌المللی گاز توسط مسکو ارائه شد که به این کشور اجازه می‌دهد ترانزیت گاز را از خطوط لوله گاز آسیب دیده نورد استریم به منطقه دریای سیاه تغییر مسیر دهد. این ایده مورد استقبال رجب طیب اردوغان، رئیس‌جمهور ترکیه قرار گرفت و وی تصریح کرد که اتحادیه اروپا می‌تواند گاز روسیه را از طریق کشورش خریداری کند. اخیرا نیز وزیر انرژی ترکیه اعلام کرد که این کشور طرح توسعه یک هاب توزیع گاز طبیعی در منطقه غربی ترکیه را تا پایان سال نهایی خواهد کرد.

این پیشنهاد پوتین با تمجید از ترکیه به عنوان یکی از "مطمئن‌ترین" شرکا برای ترانزیت سوخت روسیه به اروپا، همراه بود؛ وی خاطرنشان کرد که هاب گاز نه تنها به عنوان یک سکوی توزیع عمل می‌کند، بلکه می‌تواند برای تعیین قیمت گاز و جلوگیری از "سیاسی شدن انرژی" نیز استفاده شود.

روسیه در حال حاضر حدود ۴۴ درصد از گاز مصرفی ترکیه را پوشش می‌دهد و به گفته وزیر انرژی ترکیه، آنکارا نگرانی‌ای در مورد تامین انرژی در زمستان امسال ندارد.

توافق ۱۰۰ میلیارد دلاری امارات و آمریکا

ایالات متحده و امارات متحده عربی اخیرا توافقنامه‌ای را در زمینه انرژی پاک به ارزش ۱۰۰ میلیارد دلار امضا کردند تا در قالب آن پروژه‌های انرژی پاک در امارات متحده عربی، ایالات متحده و سایر کشورهایی که بعدتر مشخص می‌شود، مورد حمایت قرار گیرد. هدف تعیین شده، تولید ۱۰۰ گیگاوات برق از انرژی پاک است. در همین راستا، دو کشور همکاری در بخش‌های زیر را در دستور کار خود قرار خواهند داد.

- نوآوری انرژی پاک

- زنجیره تامین

- مدیریت کربن و متان
- راکتورهای هسته‌ای پیشرفته
- کربن زدایی

این توافقنامه در جریان نمایشگاه و کنفرانس بین‌المللی نفت ابوظبی، در پایتخت امارات با نام ADIPEC، به امضا رسید. این نشست بر روی توسعه پایدار بخش‌های نفت و گاز و همچنین تقویت منابع انرژی جایگزین به‌ویژه هیدروژن متمرکز بود. شایان توجه است که امارات متحده عربی، انعقاد چنین قراردادهای مشارکتی را در اولویت سیاست خارجی خود قرار داده و در سال جاری، چندین قرارداد تجارت آزاد نیز منعقد کرده است. انعقاد این توافق، حاکی از تداوم روابط حسنه میان امارات و آمریکا است که حتی به دلیل بروز اختلاف بر سر کاهش اخیر تولید نفت اوپک پلاس، دستخوش آسیب جدی نشده است؛ در حالی که جو بایدن، رئیس‌جمهور ایالات متحده، علناً این کارتل را که امارات یکی از اعضای آن است، به دلیل کاهش تولید نفت در ماه نوامبر، مورد انتقاد قرار داده است. جالب آنکه امارات و سایر اعضای این ائتلاف، علناً از عربستان سعودی حمایت کرده‌اند.

توافق جدید اردن و اسرائیل

اسرائیل و اردن اخیراً یادداشت تفاهمی (MOU) برای پیشبرد قرارداد آب در برابر انرژی در حاشیه کنفرانس Cop27 در شرم‌الشیخ مصر امضا کردند. در قالب این تفاهم، اردن یک نیروگاه خورشیدی با ظرفیت صادرات ۶۰۰ مگاوات انرژی با هدف صادرات به اسرائیل خواهد ساخت. در مقابل، اسرائیل ۲۰۰ میلیون متر مکعب آب شیرین شده را به اردن عرضه خواهد کرد. امارات متحده عربی و ایالات متحده از این طرح حمایت کردند. شرکت دولتی مصدر امارات قرار است مزرعه خورشیدی را در اردن احداث نماید. پس از راه‌اندازی، انتظار می‌رود این نیروگاه تا سال ۲۰۳۰ دو درصد از انرژی مورد نیاز اسرائیل را تولید کند. اسرائیل در ازای واردات انرژی تولیدی در این مجتمع، سالانه ۱۸۰ میلیون دلار به دولت اردن و شرکت اماراتی پرداخت خواهد کرد. این اولین تفاهم از این دست بین اسرائیل و اردن است. اگرچه این دو در سال ۱۹۹۴ روابط رسمی دیپلماتیک برقرار کردند و به مسائل امنیتی و اقتصادی پرداختند، اما روابط آنها عمدتاً فارغ از تعاملات اقتصادی بوده است. همکاری با اسرائیل از لحاظ تاریخی باعث واکنش شدید مردم در اردن شده است؛ کشوری ۱۰ میلیونی که حدود سه میلیون فلسطینی در آن زندگی می‌کنند. اردن یکی از کم‌آب‌ترین کشورهای جهان است. بر مبنای توافق سال ۱۹۹۴، امان در حال حاضر ۵۵ میلیون متر مکعب آب را از اسرائیل دریافت می‌کند.

امارات متحده عربی به عنوان حامی و سرمایه‌گذار در این تفاهم، یکی از سرمایه‌گذاران برتر جهان در زمینه انرژی سبز است و در حال حاضر، بزرگترین پارک خورشیدی در جهان را در خود جای داده است.

اولین دور مذاکرات تجارت آزاد بحرین و اسرائیل

وزارت اقتصاد اسرائیل اخیراً اعلام کرد که اسرائیل و بحرین دور اول مذاکرات بر سر توافقنامه تجارت آزاد را با موفقیت به پایان رساندند. تیم‌های مذاکره کننده هفته گذشته در منامه، پایتخت بحرین دیدار کردند. در بیانیه این وزارتخانه آمده است: دو طرف درباره موضوعات مختلفی از جمله تجارت کالا، مقررات و استانداردهای، گمرک، تجارت خدمات، تدارکات دولتی، تجارت الکترونیک و حمایت از حقوق مالکیت معنوی گفتگو کردند.

در صورت دستیابی به این توافق، این دومین توافق اسرائیل با یک کشور عربی در دو سال گذشته و پس از امضای توافقنامه ابراهیم خواهد بود. دور بعدی مذاکرات که برای دسامبر برنامه‌ریزی شده است در اسرائیل برگزار خواهد شد. در سال ۲۰۲۱، حجم صادرات اسرائیل به بحرین به ۳٫۸ میلیون دلار رسید؛ در حالی که واردات از این کشور خلیج فارس به اسرائیل به ۳٫۵ میلیون دلار رسید. علاوه بر روابط رو به رشد تجاری، بحرین روابط امنیتی گسترده‌ای نیز با اسرائیل دارد.

داده‌های تازه

نیاز خاورمیانه به سرمایه‌گذاری ۱ تریلیون دلاری در انرژی‌های تجدیدپذیر تا ۲۰۳۰

بر اساس برآورد تازه صندوق بین‌المللی پول، منطقه خاورمیانه به منظور مقابله با تغییرات اقلیمی، به سرمایه‌گذاری یک تریلیون دلاری تا افق ۲۰۳۰ نیازمند است. این برآورد، همزمان با اجلاس تغییرات اقلیمی که در مصر برگزار شد، ارائه شده است.

اندکی پس از برگزاری این رویداد، برخی کشورهای عربی قراردادهای بزرگ انرژی سبز منعقد کرده‌اند. عربستان سعودی در قالب قراردادی ۲٫۵ میلیارد دلاری برای ساخت و میزبانی یک طرح تولید انرژی‌های تجدیدپذیر در خاورمیانه طی ۱۰ سال آینده متعهد شده است. امارات متحده عربی نیز قراردادی در زمینه توسعه انرژی‌های پاک با عمان امضا کرده است. مصر نیز اعلام کرده است که یکی از بزرگترین نیروگاه‌های بادی جهان را توسعه می‌دهد.

امارات متحده عربی که در حال حاضر سومین تولیدکننده بزرگ نفت خام اوپک به شمار می‌رود، اولین کشور خلیج فارس بود که برنامه‌های خود را برای رسیدن به انتشار کربن خالص صفر تا سال ۲۰۵۰ اعلام کرد. عربستان سعودی و بحرین نیز از این روند پیروی کردند و اعلام کردند که قصد دارند تا سال ۲۰۶۰، به کشور

کربن خنثی تبدیل شوند. در همین راستا، عمان نیز متعهد شده تا سال ۲۰۵۰ به این موقعیت دست یابد.

صندوق بین‌المللی پول دو مسیر را برای خاورمیانه جهت دستیابی به اهداف کربن‌زدایی مورد حمایت خود پیشنهاد کرده است. حذف تدریجی تمام یارانه‌های سوخت طی هشت سال آینده، همراه با وضع مالیات بر کربن به صورت مرحله‌ای است که در قالب آن ۸ دلار به ازای هر تن CO₂ در نظر گرفته شده است. این رویکرد به این مناطق اجازه می‌دهد تا به اهداف انتشار گازهای گلخانه‌ای ۲۰۳۰ بدون سرمایه‌گذاری اضافی در انرژی‌های تجدیدپذیر دست یابند.

دستیابی عربستان به سودهای کلان

آرامکو، غول نفتی سعودی، درآمد خالص سه ماهه سوم سال ۲۰۲۲ خود را ۴۲,۴ میلیارد دلار اعلام کرده است. این رقم در سه ماهه اول، ۳۹,۵ میلیارد دلار و در سه ماهه دوم ۴۸,۴ میلیارد دلار بود؛ این در حالی است که سود آرامکو در سه ماهه سوم سال ۲۰۲۱، ۳۰,۴ میلیارد دلار بود.

این شرکت بخش مهمی از سود ناشی از افزایش قیمت نفت را بر روی فناوری آینده‌نگر سرمایه‌گذاری کرده است.

در ماه اکتبر، این غول نفتی یک صندوق سرمایه‌گذاری خطرپذیر ۱,۵ میلیارد دلاری را با تمرکز بر توسعه پایدار راه‌اندازی کرد. علاوه بر این، آرامکو در ماه آوریل، قصد خود مبنی بر حمایت از یک مرکز تحقیقات هوش مصنوعی در عربستان سعودی را اعلام کرد. از سوی دیگر آرامکو، بخشی از شرکت بزرگ آمریکایی Valvoline را در ماه اوت خریداری کرده است.

کمک مالی ۸ میلیون دلاری عربستان سعودی به گینه

دیپلماسی اقتصادی عربستان به صورتی فزاینده بر آفریقا متمرکز می‌شود. در همین راستا این کشور کمک‌های توسعه‌ای به آفریقا را در ماه‌های اخیر افزایش داده است. تازه‌ترین نمونه، کمک مالی صندوق توسعه عربستان سعودی به گینه، با هدف پروژه تأمین آب با استفاده از انرژی خورشیدی است.

در همین راستا، سلطان عبدالرحمن المرشاد، مدیر عامل صندوق توسعه اعلام کرد که این پول صرف حفاری حدود ۱۴۰ حلقه چاه می‌شود که برخی از آنها به پمپ‌های آب خورشیدی مجهز خواهند شد. این کمک مالی با هدف کاهش اثرات خشکسالی در بخش‌های روستایی گینه صورت گرفته است.

اخیراً شرکت‌های عربستانی، پروژه‌های اقتصادی و زیست‌محیطی زیادی را در آفریقا به امضا رسانده‌اند. برخی از پروژه‌های قابل توجه در سه ماه گذشته به شرح زیر است:

- شرکت سعودی ACWA Power یادداشت تفاهمی برای ساخت یک کارخانه آب شیرین‌کن در سنگال امضا کرد.
 - صندوق توسعه عربستان سعودی در ماه اکتبر توافقنامه‌ای را برای تامین مالی چراغ‌های معابر با انرژی خورشیدی در جمهوری آفریقای مرکزی امضا کرد.
 - عربستان سعودی و آفریقای جنوبی، قراردادهایی به ارزش ۱۵ میلیارد دلار در رابطه با انرژی هیدروژنی، معدن، سرمایه‌گذاری و غیره امضا کردند.
 - ACWA Power و آفریقای جنوبی تفاهم‌نامه‌ای را در مورد پروژه هیدروژن سبز امضا کردند.
- شایان توجه است که آفریقا به دلیل برخورداری از منابع طبیعی و همچنین عدم توسعه نسبی، از نظر سرمایه‌گذاری جذاب است. علاوه بر این، شرکت انرژی‌های تجدیدپذیر اماراتی نیز اخیراً در کنفرانس آب و هوای COP27 در مصر، طرحی را در مورد پتانسیل آفریقا برای تبدیل شدن به یک‌هاب هیدروژن سبز ارائه کردند.